

BIDAR

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (veľká komora)
z 15. marca 2005*

Vo veci C-209/03,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 ES, podaný rozhodnutím High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) (Spojené kráľovstvo) z 12. februára 2003 a doručený Súdnemu dvoru 15. mája 2003, ktorý súvisí s konaním:

The Queen, na žiadosť:

Dany Bidar,

proti

London Borough of Ealing,

Secretary of State for Education and Skills,

* Jazyk konania: angličtina.

SÚDNY DVOR (veľká komora),

v zložení: predseda V. Skouris, predsedovia komôr P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts (spravodajca) a A. Borg Barthet, sudcovia J.-P. Puissechet, R. Schintgen, N. Colneric, M. Ilešič, J. Malenovský, J. Klučka a U. Löhmus,

generálny advokát: L. A. Geelhoed,
tajomník: H. von Holstein, zástupca tajomníka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 28. septembra 2004,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- pán Bidar, v zastúpení: R. Scannell a M. Soorjoo, barristers, a J. Luqmani, solicitor,
- vláda Spojeného kráľovstva, v zastúpení: R. Caudwell, splnomocnená zástupkyňa, za právnej pomoci: E. Sharpston, QC, a C. Lewis, barrister,
- dánska vláda, v zastúpení: J. Molde, splnomocnený zástupca,
- nemecká vláda, v zastúpení: C.-D. Quassowski a A. Tiemann, splnomocnení zástupcovia,

- francúzska vláda, v zastúpení: G. de Bergues a C. Bergeot-Nunes, splnomocnení zástupcovia,

- holandská vláda, v zastúpení: C. M. Wissels a H. G. Sevenster, splnomocnené zástupkyne,

- rakúska vláda, v zastúpení: E. Riedl, splnomocnený zástupca,

- fínska vláda, v zastúpení: T. Pynnä, splnomocnená zástupkyňa,

- Komisia Európskych spoločností, v zastúpení: N. Yerrell a M. Condou, splnomocnené zástupkyne,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 11. novembra 2004,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 12 prvého odseku ES a článku 18 ES.

- 2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi pánom Bidarom, na jednej strane, a London Borough of Ealing a Secretary of State for Education and Skills (minister školstva a odborného vzdelávania), na strane druhej, týkajúceho sa odmietnutia jeho žiadosti o poskytnutie študentskej dotovanej pôžičky, ktorá mala pokryť jeho životné náklady.

Právny rámec

Právna úprava Spoločenstva

- 3 Článok 12 prvý odsek ES stanovuje:

„v rámci pôsobnosti tejto Zmluvy a bez toho, aby boli dotknuté jej osobitné ustanovenia, akákoľvek diskriminácia na základe štátnej príslušnosti je zakázaná.“

- 4 Článok 18 ods. 1 ES znie takto:

„Každý občan Únie má právo slobodne sa pohybovať a zdržiavať sa na území členských štátov, rešpektujúc obmedzenia a podmienky stanovené v tejto Zmluve a v predpisoch prijatých na ich vykonanie.“

5 Článok 149 ES stanovuje:

„1. Spoločenstvo prispieva k rozvoju kvalitného vzdelávania podporovaním spolupráce medzi členskými štátmi a, ak je to potrebné, podporovaním a doplňovaním činnosti členských štátov pri plnom rešpektovaní ich zodpovedností za obsah výučby a organizácie vzdelávacích systémov a za ich kultúrnu a jazykovú rozmanitosť.

2. Činnosť Spoločenstva sa zameriava na:

- rozvoj európskej dimenzie vo vzdelávaní, najmä výučbou a šírením jazykov členských štátov,
- podporu mobility študentov a učiteľov, medzi iným podporou akademického uznávania diplomov a započítaním času štúdia,
- podporu spolupráce medzi vzdelávacími inštitúciami,
- rozvoj výmeny informácií a skúseností v otázkach, ktoré sú spoločné vzdelávacím systémom členských štátov,
- podporu rozvoja výmeny mládeže a výmeny sociálnych a výchovno-vzdelávacích pracovníkov,

— podporu rozvoja diaľkového vzdelávania.

...

4. Rada s cieľom prispieť k dosiahnutiu cieľov uvedených v tomto článku:

— v súlade s postupom podľa článku 251 a po porade s Hospodárskym a sociálnym výborom a Výborom regiónov prijíma podporné opatrenia bez toho, aby zosúladovala zákony a iné právne predpisy členských štátov,

— na návrh Komisie prijíma odporúčania kvalifikovanou väčšinou.“

- 6 Smernica Rady 90/364/EHS z 28. júna 1990 o práve pobytu (Ú. v. ES L 180, s. 26; Mim. vyd. 20/001, s. 3) stanovuje v článku 1 ods. 1, že členské štáty udedia právo pobytu štátnym príslušníkom členských štátov, ktorým nevzniklo toto právo na základe iných ustanovení právnych predpisov Spoločenstva, ako aj ich rodinným príslušníkom, za podmienky, že majú pre seba a pre svojich rodinných príslušníkov uzavreté nemocenské poistenie voči všetkým rizikám v hostiteľskom členskom štáte a majú dostatočné finančné prostriedky, aby sa počas svojho pobytu nestali záťažou pre systém sociálnej pomoci uvedeného členského štátu.

7 Podľa článku 3 tejto smernice právo pobytu trvá, pokiaľ oprávnené osoby spĺňajú podmienky stanovené v článku 1.

8 Podľa siedmeho odôvodnenia smernice Rady 93/96/EHS z 29. októbra 1993 o práve študentov na pobyt (Ú. v. ES L 317, s. 59; Mim. vyd. 06/002, s. 250):

„... podľa súčasného práva Spoločenstva, ustanoveného prípadovým právom Súdneho dvora, nie je podpora poskytovaná študentom predmetom Zmluvy [EHS] v zmysle článku 7 tejto Zmluvy [následne článok 6 Zmluvy ES, zmenený, teraz článok 12 ES].“

9 Táto smernica stanovuje v článku 1:

„Na účely určenia podmienok umožňujúcich výkon práva na pobyt a s cieľom zabezpečenia prístupu k odbornému vzdelaniu na nediskriminačnom základe pre štátnych príslušníkov členského štátu, ktorí boli prijatí na absolvovanie kurzu odborného vzdelávania v inom členskom štáte, členské štáty priznajú právo na pobyt každému študentovi, ktorý je štátnym príslušníkom jedného z členských štátov a ktorý nie je užívateľom tohto práva na základe iných ustanovení práva Spoločenstva, ako aj manželovi/manželke tohto študenta a ich nezaopatreným deťom, pričom študent predloží prostredníctvom vyhlásenia alebo podľa svojho uváženia inými prinajmenšom rovnocennými prostriedkami príslušnému vnútroštátnemu orgánu dôkaz, že má dostatok prostriedkov, a teda jeho rodina nebude počas pobytu s ním záťažou pre systém sociálnej pomoci daného hostiteľského štátu, a to za predpokladu, že sa študent zapísal na uznanú vzdelávaciu inštitúciu s hlavným cieľom absolvovať na nej kurz odborného vzdelania a že má uzavreté nemocenské poistenie voči všetkým rizikám v hostiteľskej krajine.“

10 Článok 3 tejto smernice stanovuje:

„Táto smernica nezakladá pre študentov, ktorí sú užívateľmi práva na pobyt, nijaký nárok na vyplácanie študijnej podpory zo strany hostiteľského štátu.“

11 Smernice 90/364 a 93/96 boli zrušené s účinnosťou od 30. apríla 2006 smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov (Ú. v. EÚ L 229, s. 35; Mim. vyd. 05/005, s. 46), ktorá musí byť na základe svojho článku 40 prebratá členskými štátmi do 30. apríla 2006.

Vnútroštátna právna úprava

12 V Anglicku a vo Walese je finančná pomoc, ktorú využívajú študenti na pokrytie životných nákladov, v súlade s Education (Student Support) Regulations 2001 [nariadenie z roku 2001 o štúdiu (finančnej podpore poskytovanej študentom), ďalej „Student Support Regulations“], poskytovaná hlavne vo forme pôžičiek.

13 Podľa Student Support Regulations študenti, ktorým je poskytnutá pôžička, dostanú maximálne 75 % z jej výšky, zvyšných 25 % je poskytnutých v závislosti od finančnej situácie študenta a jeho rodičov, alebo jeho partnera. Pôžička je poskytnutá s úrokovou sadzbou, ktorá je viazaná na mieru inflácie, a teda je nižšia ako úroková

sadzba komerčnej pôžičky. Je splatná po ukončení štúdia študentom pod podmienkou, že jeho príjem je vyšší ako 10 000 GBP. Ak je to tak, splatí každý rok sumu, ktorá predstavuje 9 % z tej časti svojich príjmov, ktoré presahujú 10 000 GBP, až do splatenia celej sumy pôžičky.

- 14 Podľa článku 4 Student Support Regulations môže byť žiadateľovi poskytnutá študentská pôžička na určené štúdium, ak jeho situácia spadá medzi prípady uvedené v prílohe 1 („Schedule 1“) Student Support Regulations.

- 15 Podľa článku 1 tejto prílohy žiadateľovi môže byť poskytnutá študentská pôžička, ak sa usadil v Spojenom kráľovstve v zmysle Immigration Act 1971 [zákona z roku 1971 o prisťahovalectve] a ak spĺňa podmienky pobytu stanovené v článku 8 tej istej prílohy, a to:
 - a) má obvyklé bydlisko v Anglicku alebo vo Walese v prvý deň prvého akademického roka štúdia,

 - b) počas doby troch rokov pred týmto dňom mal obvyklé bydlisko v Spojenom kráľovstve, alebo na Ostrovoch, a

 - c) počas tejto doby troch rokov účelom jeho pobytu v Spojenom kráľovstve, alebo na Ostrovoch nebolo výhradne alebo hlavne denné štúdium.

- 16 Pokiaľ ide o pracovníkov pohybujúcich sa v rámci Spoločenstva a ich rodinných príslušníkov, na ktorých sa vzťahuje nariadenie Rady (EHS) č. 1612/68 z 15. októbra 1968 o slobode pohybu pracovníkov v rámci Spoločenstva (Ú. v. ES L 257, s. 2; Mim. vyd. 05/001, s. 15), články 4 až 6 prílohy 1 Student Support Regulations im neukladajú povinnosť usadiť sa v Spojenom kráľovstve a podriaďujú právo na poskytnutie študentskej pôžičky tým istým podmienkam pobytu, majúc za to, že spĺňajú požiadavku obvyklého pobytu stanovenú v článku 8 písm. b) uvedenej prílohy od chvíle, keď sa usadili v Európskom hospodárskom priestore.
- 17 Podľa Immigration Act 1971 sa osoba usadila v Spojenom kráľovstve, ak tam obvykle býva, bez toho, že by bola nejako obmedzovaná, pokiaľ ide o dobu, počas ktorej sa môže zdržiavať na tomto území.
- 18 Zo spisu však vyplýva, že podľa britskej právnej úpravy štátny príslušník iného členského štátu nemôže získať ako študent štatút osoby, ktorá sa usadila v Spojenom kráľovstve.
- 19 Čo sa týka školného, Student Support Regulations stanovuje finančnú podporu poskytovanú za rovnakých podmienok štátnym príslušníkom Spojeného kráľovstva a štátnym príslušníkom z iných členských krajín.

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

- 20 V auguste 1998 pán Bidar, francúzsky štátny príslušník, prišiel na územie Spojeného kráľovstva a sprevádzal svoju matku, ktorá sa tam mala podrobiť liečeniu. Je isté, že

v Spojenom kráľovstve žalobca býval u svojej starej matky, ktorá sa oňho starala, a že absolvoval a dokončil stredoškolské štúdium bez toho, aby požadoval sociálnu podporu.

- 21 V septembri 2001 začal štúdium ekonómie na Univerzity College London.
- 22 Zatiaľ čo pán Bidar získal podporu na pokrytie školného, jeho žiadosť o finančnú podporu, ktorá mala pokryť jeho životné náklady vo forme študentskej pôžičky, bola zamietnutá z toho dôvodu, že sa neusadil v Spojenom kráľovstve.
- 23 V odvolaní proti tomuto zamietavému rozhodnutiu žalobca v spore pred vnútroštátnym súdom tvrdí, že Student Support Regulations, tým, že podriaďujú poskytnutie študentskej pôžičky štátnemu príslušníkovi iného členského štátu podmienke, že tento štátny príslušník sa musí usadiť v Spojenom kráľovstve, zaviedli diskrimináciu, ktorá je zakázaná článkom 12 ES. Subsidiárne tvrdí, že ak treba pripustiť, že poskytnutie štipendia nepatrí do rozsahu pôsobnosti Zmluvy, nie je tomu tak, pokiaľ ide o žiadosť o podporu, ktorá má formu dotovanej pôžičky.
- 24 Naopak Secretary of State for Education and Skills, orgán zodpovedný za prijatie Student Support Regulations, uvádza, že poskytnutie podpory na pokrytie životných nákladov, či už vo forme štipendia alebo pôžičky, nespadá do oblasti pôsobnosti článku 12 ES, ako to stanovil Súdny dvor vo svojich rozsudkoch z 21. júna 1988, Lair (39/86, Zb. s. 3161) a Brown (197/86, Zb. s. 3205). Aj keby takáto podpora patrila do rozsahu pôsobnosti Zmluvy, podmienky poskytnutia takejto podpory by mali byť zárukou, že existuje priama súvislosť medzi poberateľom tejto podpory a štátom, ktorý ju poskytuje.

- 25 Vnútroštátny súd upozorňuje, že študentské pôžičky predstavujú náklady pre štát z dôvodu znížených úrokových sadziieb a prípadných problémov s ich splatením, pričom Secretary of State for Education and Skills tieto náklady odhadol na sumu, ktorá sa rovná 50 % týchto pôžičiek. Priemerná pôžička poskytnutá študentovi na akademický rok 2000/2001 predstavovala 3 155 GBP. Ak by 41 713 štátnych príslušníkov Európskej únie, ktorí študovali v Anglicku a vo Walese počas tohto roka bez toho, že by sa tam usadili, dostávalo študentskú pôžičku, pravdepodobné náklady pre štát by tak predstavovali 66 miliónov GBP.
- 26 Podľa vnútroštátneho súdu sa na žalobcu vo veci samej nevzťahujú ustanovenia nariadenia č. 1612/68 a nemôže si uplatňovať žiadny nárok na poskytnutie študentskej pôžičky na základe smernice 93/96.
- 27 Za týchto okolností High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Vzhľadom na rozsudky Súdneho dvora Európskych spoločenstiev z 21. júna 1988, Lair [už citovaný] a Brown [už citovaný], vývoj práva Európskej únie, vrátane prijatia článku 18 ES a vývoj týkajúci sa právomocí Európskej únie v oblasti vzdelávania, ostáva podpora na pokrytie životných nákladov týkajúca sa študentov univerzitného štúdia, ktoré je poskytovaná ako a) dotované pôžičky alebo b) štipendiá, aj naďalej mimo rozsah pôsobnosti Zmluvy ES pre účely článku 12 ES a zákazu diskriminácie na základe štátnej príslušnosti?

2. Ak odpoveď na jednu alebo druhú časť prvej otázky bude záporná a ak podpora na pokrytie životných nákladov študentov poskytovaná vo forme štipendií alebo

pôžičiek patrí odteraz do rozsahu pôsobnosti článku 12 ES, aké kritériá musí uplatniť vnútroštátny súd, aby určil, či podmienky poskytnutia takejto podpory sú založené na objektívnych dôvodoch nezávislých na štátnej príslušnosti?

- 3) Ak odpoveď na jednu alebo druhú časť prvej otázky bude záporná, možno sa odvolávať na článok 12 ES pri uplatnení nároku na poskytnutie podpory na pokrytie životných nákladov predtým, ako bude vydaný rozsudok Súdneho dvora v danom prípade a [ak nie], je potrebné urobiť výnimku pre tých, ktorí podali návrh na súd pred týmto dátumom?“

O prejudiciálnych otázkach

O prvej otázke

- 28 Vo svojej prvej otázke sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či za aktuálneho stavu práva Spoločenstva podpora študentom, ktorí študujú na vysokej škole, určená na pokrytie ich životných nákladov a poskytovaná vo forme dotovanej pôžičky alebo štipendia sa vymyká z rozsahu pôsobnosti Zmluvy a predovšetkým článku 12 prvého odseku ES.
- 29 Z rozhodnutia o podaní návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že na žalobcu vo veci samej sa nevzťahuje nariadenie č. 1612/68.

- 30 V tomto kontexte sa vnútroštátny súd snaží zistiť, či podpory poskytované študentom na pokrytie ich životných nákladov patria do rozsahu pôsobnosti Zmluvy v zmysle článku 12 prvého odseku ES, podľa ktorého bez toho, aby boli dotknuté osobitné ustanovenia, na ktoré sa odvoláva, je zakázaná akákoľvek diskriminácia na základe štátnej príslušnosti.
- 31 Pre posúdenie rozsahu pôsobnosti Zmluvy v zmysle článku 12 ES treba skúmať tento článok spolu s ustanoveniami Zmluvy o občianstve Únie. Poslaním Štatútu občana Únie je byť základným štatútom štátnych príslušníkov členských štátov umožňujúci tým, ktorí sa ocitnú v rovnakej situácii, získať bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť a bez toho, aby tým boli dotknuté výnimky, s ktorými sa v tomto ohľade počíta, rovnaké právne zaobchádzanie (rozsudky z 20. septembra 2001, Grzelczyk, C-184/99, Zb. s. I-6193, body 30 a 31, a z 2. októbra 2003, Garcia Avello, C-148/02, Zb. s. I-11613, body 22 a 23).
- 32 Podľa ustálenej judikatúry občan Únie legálne usadený na území hostiteľského členského štátu sa môže odvolávať na článok 12 ES v každej situácii, ktorá spadá do rozsahu pôsobnosti *ratione materiae* práva Spoločenstva (rozsudky z 12. mája 1998, Martínez Sala, C-85/96, Zb. s. I-2691, bod 63, a Grzelczyk, už citovaný, bod 32).
- 33 Tieto situácie zahŕňajú predovšetkým prípady, ktoré sa týkajú uplatňovania základných slobôd zaručených Zmluvou a uplatňovania slobody pohybu a pobytu na území členských štátov podľa článku 18 ES (pozri rozsudky z 24. novembra 1998, Bickel a Franz, C-274/96, Zb. s. I-7637, body 15 a 16, ako aj Grzelczyk, už citovaný, bod 33, a Garcia Avello, už citovaný, bod 24).

- 34 Okrem toho nič v texte Zmluvy neumožňuje domnievať sa, že študenti, ktorí sú občanmi Únie v prípade premiestnenia do iného členského štátu, aby tam pokračovali v štúdiu, sú zbavení práv, ktoré priznáva Zmluva občanom Únie (už citovaný rozsudok Grzelczyk, bod 35).
- 35 Ako vyplýva z rozsudku z 11. júla 2002, D’Hoop (C-224/98, Zb. s. I-6191, body 29 až 34), štátny príslušník členského štátu, ktorý odíde do iného členského štátu, kde pokračuje v stredoškolskom štúdiu, využíva slobodu pohybu zaručenú článkom 18 ES.
- 36 Okrem toho je potrebné upresniť, že štátny príslušník členského štátu, ktorý tak ako žalobca vo veci samej býva v inom členskom štáte, kde pokračuje a ukončí stredoškolské štúdium, s výnimkou skutočnosti, že nemá dostatočné finančné prostriedky alebo uzavreté nemocenské poistenie, využíva právo na pobyt na základe článku 18 ES a smernice 90/364.
- 37 Pokiaľ ide o dávky sociálnej pomoci, Súdny dvor rozhodol v rozsudku zo 7. septembra 2004, Trojani (C-456/02, Zb. s. I-7573, bod 43), že občan Únie, ktorý nepracuje, sa môže odvolávať na článok 12 prvý odsek ES, keď sa legálne zdržiaval v hostiteľskom členskom štáte počas určitej doby, alebo má povolenie k pobytu.
- 38 Je pravda, že Súdny dvor v už citovaných rozsudkoch Lair a Brown (v príslušných bodoch 15 a 18) stanovil, že „za aktuálneho stavu vývoja práva Spoločenstva podpora poskytovaná študentom na pokrytie životných nákladov a štúdium sa v zásade vymyká z rozsahu pôsobnosti Zmluvy ES v zmysle jej článku 7 (následne článok 6 Zmluvy ES, zmenený, teraz článok 12 ES)“. V týchto rozsudkoch sa Súdny dvor

domnieva, že takáto podpora patrí jednak do politiky vzdelávania, ktorá ako taká nepatrí do kompetencie orgánov Spoločenstva, jednak do sociálnej politiky, ktorá patrí do kompetencie členských štátov, pokiaľ nie je predmetom osobitných ustanovení Zmluvy EHS.

- 39 Po vynesení už citovaných rozsudkov Lair a Brown však Zmluva o Európskej únii zaviedla občianstvo Únie do Zmluvy ES a pridala do tretej časti v hlave VIII (teraz hlave XI) kapitolu 3, ktorá sa venuje najmä všeobecnému a odbornému vzdelávaniu (už citovaný rozsudok Grzelczyk, bod 35).
- 40 Článok 149 ods. 1 ES tak zveruje Spoločenstvu úlohu prispievať k rozvoju kvalitného vzdelávania podporou spolupráce medzi členskými štátmi a ak je to potrebné, podporovaním a dopĺňaním ich činnosti pri plnom rešpektovaní zodpovednosti uvedených štátov za obsah vzdelávania a organizáciu vzdelávacieho systému, ako aj ich kultúrnej a jazykovej rôznorodosti.
- 41 Podľa odsekov 2 a 4 toho istého článku Rada môže prijať podporné opatrenia bez toho, aby zosúladovala zákony a iné právne predpisy členských štátov, ako aj odporúčania týkajúce sa najmä podpory mobility študentov a učiteľov (pozri už citovaný rozsudok D’Hoop, bod 32).
- 42 S ohľadom na tieto skutočnosti, ktoré sa objavili po vynesení už citovaných rozsudkov Lair a Brown, je potrebné sa domnievať, že situácia občana Únie, ktorý sa legálne zdržiava v inom členskom štáte s cieľom získať podporu poskytovanú študentom, či už vo forme dotovanej pôžičky alebo štipendia a určenej na pokrytie životných nákladov, patrí do rozsahu pôsobnosti Zmluvy v zmysle článku 12 prvého odseku ES.

- 43 Tento vývoj práva Spoločenstva je potvrdený článkom 24 smernice 2004/38, ktorý v odseku 1 stanovuje, že každý občan Únie, ktorý sa na základe tejto smernice zdržiava na území iného členského štátu, využíva rovnaké zaobchádzanie "v rámci pôsobnosti Zmluvy". V rozsahu, v akom v ods. 2 toho istého článku zákonodarca Spoločenstva upresnil obsah odseku 1, stanovujúc, že členský štát, pokiaľ ide o iné osoby, ako sú pracovníci, samostatne zárobkovo činné osoby, osoby, ktoré si zachovávajú takýto štatút a ich rodinných príslušníkov, môže obmedziť udelenie podpory počas štúdia vo forme štipendií alebo pôžičiek študentom, ktorí nezískali právo trvalého pobytu, tento zákonodarca sa domnieva, že priznávanie takýchto podpôr je oblasťou, ktorá podľa uvedeného odseku 1 v súčasnosti patrí do rozsahu pôsobnosti Zmluvy.
- 44 Takýto výklad nie je vyvrátený tvrdením jednák vlád, ktoré predložili svoje pripomienky, jednák tvrdením Komisie týkajúcim sa obmedzení a podmienok uvedených v článku 18 ES. Tieto vlády a Komisia poukazujú na to, že ak štatút občana Únie umožňuje štátnym príslušníkom členských štátov odvolávať sa na článok 12 prvý odsek ES, keď uplatňujú slobodu pohybovať sa a zdržiavať sa na území týchto členských štátov, ich postavenie spadá do rozsahu pôsobnosti Zmluvy v zmysle článku 12 ES iba podľa odseku 1 článku 18 ES, s výhradou obmedzení a podmienok stanovených Zmluvou a predpismi prijatými na ich vykonanie, a to predovšetkým tých, ktoré sú uvedené v smernici 93/96. Teda, keď článok 3 tejto smernice vylučuje z nároku na vyplácanie štipendií na pokrytie životných nákladov študentov s právom pobytu, tieto štipendiá zostávajú mimo rozsah pôsobnosti Zmluvy.
- 45 V tomto ohľade je potrebné uviesť, že študenti, ktorí odídu do iného členského štátu, aby tam začali a pokračovali vo vysokoškolskom štúdiu, a ktorí za týmto účelom majú právo na pobyt podľa smernice 93/96, nemôžu zakladať nárok na výplatu podpory na pokrytie životných nákladov na tejto smernici.

- 46 Článok 3 smernice 93/96 nie je prekážkou, aby sa štátny príslušník členského štátu, ktorý sa podľa článku 18 ES a smernice 90/364 legálne zdržiava na území iného členského štátu, kde chce začať alebo pokračovať vo vysokoškolskom štúdiu, odvolával na základnú zásadu rovnakého zaobchádzania, stanovenú v článku 12 prvom odseku ES.
- 47 V kontexte sporu vo veci samej, kde právo na pobyt žiadateľa o podporu nie je spochybňované, nie sú inak právne opodstatnené tvrdenia niektorých vlád, podľa ktorých právo Spoločenstva dovoľuje členskému štátu stanoviť, že štátny príslušník iného členského štátu, ktorý žiada o sociálnu pomoc, už nespĺňa podmienky, ktorým je podriadené právo na pobyt, a prípadne prijať, pri rešpektovaní obmedzení stanovených právom Spoločenstva, opatrenie na vypovedanie tohto štátneho príslušníka (pozri už citované rozsudky, Grzelczyk, bod 42, a Trojani, bod 45).
- 48 S ohľadom na predchádzajúce úvahy je potrebné odpovedať na prvú otázku tak, že podpora určená na pokrytie životných nákladov a poskytnutá buď vo forme dotovaných pôžičiek, alebo štipendií študentom zdržiavajúcim sa legálne na území hostiteľského členského štátu, patrí do rozsahu pôsobnosti Zmluvy s cieľom zakázať diskrimináciu stanovenú v článku 12 prvom odseku ES.

O druhej otázke

- 49 Vo svojej druhej otázke vnútroštátny súd chce spoznať kritériá, ktoré musí vnútroštátny súd uplatniť, aby mohol určiť, či podmienky priznania podpory pre pokrytie životných nákladov študentov sú založené na objektívnych dôvodoch nezávislých na štátnej príslušnosti.

- 50 Z tohto dôvodu je najskôr potrebné skúmať, či vnútroštátna právna úprava v spore pred vnútroštátnym súdom umožňuje robiť rozdiel medzi študentmi, ktorí žiadajú takúto podporu, na základe ich štátnej príslušnosti.
- 51 V tomto ohľade treba pripomenúť, že zásada rovnakého zaobchádzania zakazuje nielen zjavnú diskrimináciu na základe štátnej príslušnosti, ale aj akúkoľvek skrytú formu diskriminácie, ktorá pri uplatňovaní iných kritérií rozlišovania v konečnom dôsledku smeruje k rovnakému výsledku (pozri najmä rozsudky z 12. februára 1974, Sotgiu, C-152/73, Zb. s. 153, bod 11; z 27. novembra 1997, Meints, C-57/96, Zb. s. I-6689, bod 44, a z 26. júna 2001, Komisia/Taliansko, C-212/99, Zb. s. I-4923, bod 24).
- 52 Pokiaľ ide o osoby, na ktoré sa nevzťahuje nariadenie č. 1612/68, odsek 1 prílohy 1 Student Support Regulations vyžaduje pre poskytnutie študentovi podpory na pokrytie životných nákladov, aby sa dotknutá osoba usadila v Spojenom kráľovstve v zmysle vnútroštátneho práva a aby splnila niektoré podmienky pobytu, a to podmienku, že býva v Anglicku alebo vo Walese v prvý deň prvého akademického roka a podmienku, že býval v Spojenom kráľovstve alebo na Ostrovoch počas doby troch rokov pred týmto dňom.
- 53 Takéto požiadavky môžu znevýhodniť hlavne štátnych príslušníkov iných členských štátov. Podmienka požadujúca, aby sa žiadateľ tejto podpory usadil v Spojenom kráľovstve, ako aj podmienka, ktorá mu ukladá povinnosť pobytu na britskom území pred dobou štúdia, môžu byť oveľa ľahšie splnené štátnymi príslušníkmi Spojeného kráľovstva.
- 54 Takýto rozdiel v zaobchádzaní možno ospravedlniť, len ak sa opiera o objektívne dôvody nezávislé na štátnej príslušnosti dotknutých osôb a primerané cieľu legitímne sledovanému vnútroštátnym právom (pozri už citované rozsudky, Bickel a Franz, bod 27; D'Hoop, bod 36, a Garcia Avello, bod 31).

- 55 Podľa vlády Spojeného kráľovstva je legitímne, že členský štát sa chce uistiť, že príspevok rodičov alebo študentov z titulu výberu daní je alebo bude dostatočný pre odôvodnenie poskytnutia dotovaných pôžičiek. Je taktiež legitímne požadovať, aby existovalo reálne spojenie medzi študentom žiadajúcim o podporu na pokrytie životných nákladov a trhom práce v hostiteľskom členskom štáte.
- 56 V tomto ohľade treba uviesť, že hoci sú členské štáty vyzvané preukázať v organizácii a uplatňovaní ich systému sociálnej pomoci určitú finančnú solidaritu so štátnymi príslušníkmi iných členských štátov (pozri rozsudok Grzelczyk, bod 44), je dovolené každému členskému štátu dozerať, aby sa poskytovanie podpory na pokrytie životných nákladov študentom z iných členských štátov nestalo nerozumnou záťažou, ktorá by mohla mať následky na celkovú úroveň podpory poskytovanej týmto štátom.
- 57 Pokiaľ ide o podporu na pokrytie životných nákladov študentov, je legitímne, že členský štát poskytne takúto podporu iba študentom, ktorí preukážu istý stupeň integrácie do spoločnosti tohto členského štátu.
- 58 V tomto kontexte by však členský štát nemal od dotknutých študentov požadovať, aby mali spojenie s jeho trhom práce. Teda, ak vedomosti získané študentom počas vysokoškolského štúdia ho nepredurčujú k tomu, aby sa stal súčasťou presne zemepisne určeného trhu práce, situácia študenta, ktorý žiada podporu na pokrytie životných nákladov, nie je porovnateľná so situáciou žiadateľa o príspevok poskytovaný mladým ľuďom, ktorí hľadajú prvé zamestnanie, alebo príspevok pri hľadaní zamestnania (pozri v tomto ohľade rozsudky D'Hoop, už citovaný, bod 38, a z 23. marca 2004, Collins, C-138/02, Zb. s. I-2703, bod 67).
- 59 Naproti tomu za istý stupeň integrácie možno považovať, ak sa predmetný študent počas istej doby zdržiaval v hostiteľskom členskom štáte.

- 60 Pokiaľ ide o vnútroštátnu právnu úpravu, akou je Student Support Regulations, treba konštatovať, že záruka dostatočnej integrácie do spoločnosti v hostiteľskom členskom štáte vyplýva z podmienok, ktoré požadujú predchádzajúci pobyt na území tohto členského štátu, v danom prípade tri roky pobytu požadované britskými právnymi predpismi vo veci samej.
- 61 Doplňujúca podmienka, podľa ktorej študenti majú nárok na podporu na pokrytie životných nákladov len vtedy, keď sa usadili v hostiteľskom členskom štáte, môže taktiež ako podmienka, ktorá je spomenutá v predchádzajúcom bode a ktorá požaduje pobyt v trvaní troch rokov, zodpovedať legitímnemu cieľu, a to preukázaniu istého stupňa integrácie žiadateľa do spoločnosti v tomto členskom štáte. Je isté, že predmetná právna úprava vo veci samej vylučuje akúkoľvek možnosť pre štátneho príslušníka iného členského štátu získať ako študent štatút usadenej osoby. Táto právna úprava teda neumožňuje takémuto štátnemu príslušníkovi splniť vyššie uvedenú podmienku bez ohľadu na to, aký je jeho stupeň reálnej integrácie do spoločnosti v hostiteľskom členskom štáte, a následne mať právo na podporu na pokrytie životných nákladov. Takéto zaobchádzanie teda nemožno pokladať za odôvodnené legitímnym cieľom, ktorý má táto právna úprava zaručiť.
- 62 Takéto zaobchádzanie teda vytvára prekážku pre to, aby študent, štátny príslušník iného členského štátu, ktorý sa legálne zdržiava a uskutočnil podstatnú časť stredoškolského štúdia v hostiteľskom členskom štáte a ktorý tak má reálne spojenie so spoločnosťou v tomto členskom štáte, mohol pokračovať v štúdiu za rovnakých podmienok ako študent, ktorý je štátnym príslušníkom tohto členského štátu a ktorý je v rovnakej situácii.
- 63 Z týchto dôvodov je potrebné odpovedať na druhú otázku tak, že článok 12 prvý odsek ES má byť vykladaný v tom zmysle, že mu odporuje vnútroštátna právna úprava, ktorá priznáva študentom právo na podporu na pokrytie životných nákladov, len keď sa usadili v hostiteľskom členskom štáte, vylučujúc tak, že by štátny príslušník iného členského štátu mohol získať ako študent štatút usadenej osoby, aj keď sa tam tento štátny príslušník zdržiava legálne a uskutočnil podstatnú časť stredoškolského štúdia v hostiteľskom členskom štáte a má tak reálne spojenie so spoločnosťou tohto štátu.

O tretej otázke

- 64 Vo svojej tretej otázke sa vnútroštátny súd pýta Súdneho dvora, v prípade, že tento rozhodne, že podpora poskytovaná na pokrytie životných nákladov študentov patrí do rozsahu pôsobnosti Zmluvy v zmysle článku 12 prvého odseku ES, či účinky tohto rozsudku majú byť časovo obmedzené.
- 65 Vláda Spojeného kráľovstva, nemecká a rakúska vláda požadujú, aby Súdny dvor za tohto istého predpokladu obmedzil časové účinky svojho rozsudku, s výnimkou konaní začatých pred dátumom vyhlásenia tohto rozsudku. Na podporu ich žiadosti uvádzajú predovšetkým finančné dôsledky, na ktoré poukazuje vnútroštátny súd.
- 66 Je potrebné pripomenúť, že výklad ustanovenia práva Spoločenstva, ktoré podáva Súdny dvor, sa obmedzuje na objasnenie a upresnenie jeho významu a dosahu, ako ho treba chápať a uplatňovať od nadobudnutia účinnosti. Z toho vyplýva, že takto vykladané ustanovenie môže a má byť uplatňované súdom, a to aj na právne vzťahy, ktoré vznikli pred vydaním rozsudku týkajúceho sa žiadosti o výklad, ak sú splnené podmienky, ktoré umožňujú predložiť príslušnému súdu spor týkajúci sa uplatňovania tohto ustanovenia (pozri rozsudky z 27. marca 1980, *Denkavit italiana*, 61/79, Zb. s. 1205, bod 16, a z 2. februára 1988, *Blaizot*, 24/86, Zb. s. 379, bod 27).
- 67 Len výnimočne môže Súdny dvor pri uplatňovaní všeobecnej zásady právnej istoty zahrnutej v právnom poriadku Spoločenstva byť vedený k tomu, aby obmedzil možnosť všetkých oprávnených osôb odvolávať sa na ustanovenie, ktoré vyložil, s cieľom spochybníť právne vzťahy vzniknuté v dobrej viere (pozri rozsudky *Blaizot*, už citovaný, bod 28; zo 16. júla 1992, *Legros a i.*, C-163/90, Zb. s. I-4625, bod 30, a zo 4. mája 1999, *Sürül*, C-262/96, Zb. s. I-2685, bod 108).

- 68 Okrem toho z ustálenej judikatúry vyplýva, že finančné dôsledky, ktoré by mohli vyplynúť pre členský štát z rozsudku vyneseného v prejudiciálnom konaní, neodôvodňujú samé osebe časové obmedzenie účinkov tohto rozsudku (pozri najmä už citovaný rozsudok Grzelczyk, bod 52).
- 69 Súdny dvor sa len výnimočne, za presne stanovených okolností, uchýľuje k takémuto riešeniu, a to jednak, keď existovalo riziko vážnych ekonomických dôsledkov, predovšetkým vzhľadom na veľký počet právnych vzťahov, ktoré vznikli v dobrej viere na základe platnej právnej úpravy, jednak keď sa zdalo, že jednotlivci a vnútroštátne úrady boli nabádaní k správaniu, ktoré nie je v súlade s právnou úpravou Spoločenstva z dôvodu vážnej a objektívnej neistoty o dosahu ustanovení Spoločenstva a neistoty, ku ktorej prípadne prispelo i správanie iných členských štátov alebo Komisie (pozri už citovaný rozsudok Grzelczyk, bod 53).
- 70 V danom prípade stačí konštatovať, že skutočnosti predložené vládou Spojeného kráľovstva, ako aj nemeckou a rakúskou vládou nemôžu podporiť ich tvrdenie, podľa ktorého tento rozsudok by mohol mať závažné finančné následky pre členské štáty, keby jeho účinky neboli časovo obmedzené. Číselné údaje, na ktoré sa odvolávali tieto vlády, sa totiž týkajú prípadov, ktoré nie sú podobné prípadu, ktorý je predmetom sporu vo veci samej.
- 71 Na tretiu otázku teda treba odpovedať tak, že nie je potrebné obmedziť časové účinky tohto rozsudku.

O trovách

- 72 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdny dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (veľká komora) rozhodol takto:

- 1) Podpora určená na pokrytie životných nákladov a poskytnutá buď vo forme dotovaných pôžičiek alebo štipendií študentom legálne sa zdržiavajúcim v hostiteľskom členskom štáte patrí do rozsahu pôsobnosti Zmluvy ES na účely zákazu diskriminácie stanoveného v článku 12 prvom odseku ES.
- 2) Článok 12 prvý odsek ES má byť vykladaný v tom zmysle, že mu odporuje vnútroštátna právna úprava, ktorá priznáva študentom právo na podporu na pokrytie životných nákladov, len keď sa usadili v hostiteľskom členskom štáte, vylučujúc tak, že by štátny príslušník iného členského štátu mohol získať ako študent štatút usadenej osoby, aj keď sa tam tento štátny príslušník zdržiava legálne a uskutočnil podstatnú časť stredoškolského štúdia v hostiteľskom členskom štáte a má tak reálne spojenie so spoločnosťou tohto štátu.
- 3) Nie je potrebné časovo obmedziť účinky tohto rozsudku.

Podpisy